

érintetlenségét tiszteletben tartják. Tovább dolgozunk az albán néppel való szoros gazdasági, politikai és kulturális viszonyaink megszilárdításán és kimélyítésén. Az ilyen együttműködés nemcsak hasznos mindkét országra, de egyben erős támasza Balkán békéjének is.

Ezek Titó marsal szavai, amelyek csak nemrégiben hangzottak el és amelyek pontosan megjelölik azt a szoros kapcsolatot, amely a két népköztársaság, Jugoszlávia és Albánia között fennáll.

TALÁLKOZÁS A PRENJÉNÉL

Irtta: Popovics Jován

Az alig kizöldült fa kiterjesztette felettünk dús sátrát, védve bennünket a naptól, de még inkább a német repülők szeme elől, fáradhatatlanul kerestek bennünket. A virágba borult galagonya kápráztatta kopár, téli sziklákhöz szokott szemünket, habzó, tavaszi vízeséseket várásolva élénk. Az ég oly kék volt, amilyenek még soha sem láttuk; még fenyegető repülőgépek sem tudták elhomályosítani. Az első virágjokban álló cseresznye- és szilvafákról fehér és rózsaszín pelyhek hullottak alá; s mosolyognunk kellett; ez nem hó. Még néhány nappal ezelőtt kifulladásra kúsztunk és ereszkedtünk alá a barna fenyvesekkel borított hegyekről, melyeket hómaradványok és az olvadás sara tarkítottak.

Tavaszi volt — tavasz a Drina mentén. Alattunk, mint habzó és szikrázó kígyó kanyargott a mi kedves, vad és fékezhetetlen folyónk, melyet az usztasák átléphetetlen határuknak hangoztattak és melyet most a másik oldalról a csetnikek tartanak, mint gyepüt, melyen mi nem kelhetünk át a »szerb földre«, a folyó, melyet mindkét nép cimboráskodó söpredéke, mindkét népünk vérével bőven megöntözött, s amely a miénk, megmásíthatatlanul a miénk.

Második hadosztályunk hirtelenében összetákoltt tutajokon s úszva már átkelt a folyón; csupasz mellel törve át a csetnikek és feketeingesek tűzvonalát. Első hadosztályunk kb. 10 kilométernyire Focsától, készül az átkelésre. Lázas izgalom és öröm fűt mindannyiunkat, tudjuk, hogy át kell jutnunk és át is jutunk. S a Drina mögött, e büszke folyam, az oh! hányszor véráztatta Drina mögött, mely mindennek ellenére tiszta, habos és leigázatlan, mintha nem csak újabb harcok várnának reánk, hanem valami csodálatosan új is, valami végzetes és vidám.

Tompa, siető ütések hallatszanak, visszhangozva a folyó völgyében. A mieink ácsolják ott a tutajokat. A másik partról szüntelenül röpködnek a golyók, hogy feltartóztassanak bennünket. De mi tudjuk, hogy senmi sem akadályozhatja meg átkelésünket. Ha szükséges, át is úszuk ezt a vad és szeszélyes folyót. Tudjuk, hogy ő is segít bennünket, ő, aki csak a miénk.

A folyó most csillámlik a naptól, a szokatlanul erős tavaszi naptól, s felettünk buján szétterül a fa lombozata, a gyümölcsfák virággal borítanak be bennünket, s a madarak tavaszi dalukat zengik, mely mintha közeli győzelmünk himnusza lenne.

A hársfa koronája alatt, mely olyan áthatóan terjeszti illatát, mintha a hullák és kórházak szagát akarná elnyomni, s meléről ritmikus

robbanásoktól kísérve, szállnak fel a pacsirták, mintha ki akarnák gúnyolni a bombarobbanásokat — új a hadosztály vezérkara, s a végső terveken dolgozik. A parancsnok keskeny feje, mely a harcias fekete bajusz ellenére is kinomultan intellektuális, a tarkép fölül hajlik és mélyen elgondolkodó, de kisse fáradt és a tavasztól bágyadt arcán mint-ha a holnap ekövekező harcok tükröződnének. Telefondrótok és a rádióállomás antennái, elrejtve a dús érsővényben, állandó összeköttetést tartanak fenn csapategységeinkkel, az irányító agyközponttal és hadseregünk egész legyőzhetetlen testével. Ezenkívül a futárszolgálat is működik. Kipirulva, megizzadva, de folytonos mozgásban érkeznek és távoznak a futárok, mint a pacsirták, melyek fel és leszállnak, az örvedetes üzenetekkel. Ellenállunk az ellenség negyedik offenzívájának. Meghíusítottuk az összes német terveket és most hadseregünk teljes támadó lendülettel tiporja el az olasz és csetnik erőket. Kissé kihúzva nyulánk, törekeny alakját, s fekete, átható szemével hunyorgatva a napon, a parancsnok az én lombkoronás sátramhoz ér, ahol a hadosztály újságjának szerkesztősége van. Gyorsan és erőteljesen lépkedve, mint mindig, felületes pillantást vet jegyzetkönyvemre, melybe benyomásaimat firkáltam fel, gúnyos arcot vágva, melyen azonban meglátszik a titkolt írgység, amiért ő nem adhatja át magát néhány órára a tavasznak és a jegyzetkönyvnek. De ő katona, legendás parancsnok — és ez sok lemondást, önuralmat, állandó gondolat- és akaratösszpontosítást kíván. Mellékesen odaszól, hogy a focsa-i olasz helyőrséget a folyó mindkét oldaláról elvágjuk.

Lentről, a kis faház fölül, ahol a törzstisztek az éjjelt töltötték, egy karsú, egyenruhás lány mászik felfelé, akinek törekeny teste tavaszi szellőként hajladozik és dús, fekete haja úgy lobog, mint pazar lombkorona karsú száron. A parancsnok ellenzöt formál kezéből és kissé orrán keresztül, nemhivatalos és hanyagul-szigorú hangján megszólal: »Zagorka jön, Jagossal keil találkoznia.« S arcán valamilyen gyengédség ömlik el, mert Zagorka oly tavasziasan hatott, s mert jóbarátjáié, akivel rég nem találkozott. Talán saját szerelemre emlékezett, aki szintén karsú és törekeny, de szőke és akitől már másfél éve nem kapott hírt, s akit állandóan, bizonytalanul vár. Zagorka a bükkfa árnyékába ült, hogy kifújja magát az úttól. Mint minden partizánzó, úgy tett, mint-ha mindegy volna neki, hogy társa már megerkezett-e. A parancsnok kicsit kérdezgette, valami félig gúnyos, félig gyengéld hangon, melyet csak legközelebbi barátaival használt. A lány a fának támasztotta fejét, s elkezdett mesélni a banijai-akról, akikkel a negyedik offenzívát átélte. Szomorú mese volt ez, a banjai harcosokról, akik elsőként érezték a negyedik offenziva lendületének hullámát és már fáradtan érkeztek a főerőkhöz, hogy az általános hadmozdulatokban résztvegyenek: s mint akik gazdag terepükön, ahol a nép mindennel ellátta őket, nem szokták meg a megeröltetéseket, nélkülözést és éhséget, hadseregünk lekevésbé ellenálló részének bizonyultak, a legtöbb veszteséget szenvedték és végül majdnem mindannyian kiütéses tifuszban betegedtek meg. A »banijai« jelző némiképp sértő elnevezése lett a gyenge ellenállású és kissé erkölcsét veszített harcosoknak; noha ez nem volt igazságos, Zagorka elmesélte, hogyan váltak amnyi sorscsapás után edzett harcosokká, alkalmasakká a rendszeres harcra, noha még testben nagyon gyengék voltak.

A parancsnok felhasználta az alkalmat, hogy Zagorka tisztelőtőre egy kis zenét engedélyezzen. A viharvert dobozból, mely sértetlenül vészelt át minden bajt, s állandóan jelentette a híreket a világból, most

véletlenül Rimszki-Korzkov fájdalmas »Hindu dalai« szólaltak meg, melyben egy mélabúsan-keleties dallam kétségbeesetten megtörik, igyekezve fentartani magát az emberi fájdalom szakadéka felett. A levelek susogásával és a cseresznyevirágok fuvallatával egyesülve, ezek a hangok keringtek az illatos tavaszi levegőben, s belehullottak a Drinába, mely mélyen alattunk habzóan tört utat magának meredek partjai között. És Zagorka mesélt, hátravetett fejjel, mialatt sovány arcán fény és árny váltakozott, arról, hogyan indult el önként egy ifjúkommunista a banijai brigádból őrségre egy középmagasságú szirtre, s amikor a leváltás jött, őt holtan találták, holott nem volt semmi ok a halálra.

»Nem volt rá ok; nem volt beteg, nem sebesült meg — és mégis holtan találták egy virágzó galagonya alatt« — ismételte a lány félig lehunyt szemekkel. »És ami a legérthetetlenebb, indulása előtt búcsút vett legkedvesebb bajtársaitól, bizalmasan közölve velük, hogy megy a kötelességét teljesíteni, s hogy nem tér vissza.« A lány összerázkódott. »Ez is egy rész a banijaiak tragédiájából. Ennyire kimerültek.«

A parancsnok bajuszát harapdálta, összehúzza szeméit, melyek már annyi harcot láttak. Egy futár szaladt oda és elhívta. A parancsnok gyorsan elment. A futártól azt a jó hírt hallottuk, hogy megérkeztek a hatodik bosnyák és majevicai dandárok futárai, akik átvágták magukat az ellenséges vonalakon, hogy először kerüljenek összeköttetésbe főerőinkkel. Utközben szétverték egy usztasa zászlóalját és elfogták a boszniai tábori csendőrség teljes törzsét, mely mítsem sejtve Visegrád kunyhóba. Az asszony és a gyermek vágyakozva szívták magukba a felé autózott. Láttuk, ahogy a parasztruhába bújtatott futárok, akik átvágták magukat az ellenség vonalain, összeölelkeznek a legendáshírű proletár-harcosokkal.

A rádió, melyet elfelejtettünk kikapcsolni, éppen egy dalt közvetített, mely széles volt, mint az orosz síkság, és lendületes, mint az orosz nemzet. Egy dalt a széles útról, melyen a Vörös Hadsereg hősei menetelnek. Egyszerre, ok nélkül, elhallgatott a rádió. Az akkumulátor kiürült. Egy bajtársnő szomorú humorral mondta: »Mintha ő is banijai volna.« De rögtön összerándult és zavartan sütötte le szemét, még mielőtt a rosszalló tekintetekkel találkozott volna. A tréfa sértő volt, habár harcosaink a legszomorúbb dolgok felett is tréfálkoztak.

»Elmesélek neked egy történetet, amely az egész offenzíva ideje alatt a legjobban megrázott«, — fordult hozzám Zagorka és nagy fekete szeméit, melyek annyira uralták sovány és keskeny arcát, hol tágra nyitva, hol pedig lehunyva, mintha a régi látomást erősebben akarná elővarázsolni, a következőket mesélte:

»Leereszkedtünk az Ibar folyó völgyébe, mint egy katlanba, melyben a zajos hegyi folyó forrong. Előttünk emelkedett a Prenj hatalmas hótarkított tömege, sötétzöld fenyveseivel, mintegy vésztióslóan fenyegetve. Ha közelünk az Ibaron, ezen a varázsos határon, amelyen túl — mint mesélték — biztonság és csend honol, vajjon meg kell-e másznunk ezt a sivár szürkés falat?

Tudtuk, hogy előrsünk már megtisztította a terepet egész Nevezsinje-ig, szétverve az olasz és csetnik támaszpontokat, hogy a hátvédünk megállította a németek előrenyomulását és a »Boracsko Jezero« vár bennünket csodás csendjével, titokzatos tükrével.

A sebesültek és betegek végtelen sora úgy hömpölygött le a meredek hegyoldalon, mint nehéz, zavaros áradás hóolvadás idején. A lovak botladoztak, a gyalogosok vánszorogtak, a sebesülthordozók összecsalódtak a hordágyak súlya alatt. Kiáltások, nevek, sőt még elfojtott

káromkodások is hangzottak az éjszakában, a kőmlás állandó robajától kísérvé, s az éjszakai sötétséget mindenfelé útmenti tüzek hasogaták meg, különösen a völgyben lobogtak, mint valami pazar kivilágítású városban. A tüzek mellett meggörnyedt alakok gubbasztottak, vagy feküdtek, végtelenül fáradt, de mindenre elszánt arckifejezéssel, melyet meg-megvilágítottak a lángok villanásai.

Átkeltünk az Idbaron, — ott voltunk a »másik oldalon.« Talán valami új kezdődik most? Egy falu házai előtt csoportosulás. A fáradt tömeg maradna, ahol van. De tovább kell menni. Vezetők nincsenek, ez cset-nik falu, a férfiak elmenekültek, az asszonyok bezárkóztak és visítanak, mintha mérszárolnák őket. A menet megszakadt, az eleje továbbjutott, s jelzések nincsenek. Elénk tárult egy hatalmas hegytömeg, amely innen a sötétből úgy látszott, mint egyetlen tömör, megközelíthetetlen fal, noha a hegység lépcsőzetesen emelkedik. Előttünk ismeretlen utak vezetnek át rajta.

Egy a tűztől távolabb fekvő ház előtt, melyet már lefoglaltak, észrevettem egy városi öltözetű asszonyt, soványan, reszketve; mellette egy gyerek guggolt, ki mintha bátorította volna. Valahogyan olyan gyámoltalanul és elhagyottan nézett ki ez a két sajnálatraméltó lény. Hozzájuk kellett lépnem. Az asszony sápadt, elkékült arcából kivilágító nagy szemével, egykedvűen nézett rám. Nagyon szép lehetett, az átélt szenvedések előtt. A kislány mellette, rövid ruhácskába és kis télikabátba öltöztetve, mintha csak nemrég indult volna el kényelmes gyermekszobájából a városi járdára.

Beszélgetni kezdtünk. Az asszony lassan felelgetett, mintha még egy pár szót is nehezeére esne kiejtenie, de a kislány élénken válaszolt, kíváncsian és okosan pislogva kék gyermekszemével. Az ő hatéves léte számára az átszenvedett visszavonulás, a gyaloglás, a hideg, s az éhség mégis nagy események voltak, melyekről izgalmas volt beszélni.

»Mi banijaiak vagyunk. Amikor apám Boszniába ment a dandárral, mi is visszavonultunk. Jó dolgunk volt még nemrégiben, mikor a szabad területen éltünk. De akkor innen is hátra kellett mennünk és már egy hónapja húzódunk vissza, állandóan elveszítjük a közösségünket. Anyám nehezen találja fel magát. Tegnap körülkerítettek a csetnikek. Foglyul ejtettek és leölték volna, de egy krajinai csapat megmentett minket. Láttam, amint azok az utálatos szakállas emberek holtan feküdtek a hóban... Oh, de jó volna megmelegedni, s valami meleget inni.«

Ez az oly gyermekien őszinte utolsó mondat csak úgy kicsúszott a kis öreg bölcs száján, de ő is tudta, hogy ez szinte lehetetlen, mert éjjel gyalogolni kell és nappal a repülőgépek miatt nem lehet tüzet gyújtani. Ép úgy tudta, mint a legmedvedzettebb harcos, hogy mindez szükséges, amíg ki nem kerülünk az ellenséges gyűrűből és inkább úgy sőhajtotta, mint valami gyermekvágyat, mintha régebben azt mondta volna: Mily szép volna, ha felrepülhetnék tavaszi lepkéket fogni.

Mellettünk az egyik banijai dandár rendetlen és fáradt sora vonult el. Egy ember megállott, mintha álomból ébredne, határozatlanul této-vázott és azután bizonytalan lépésekkel, reménnyel és félelemmel tettenhozzánk lépett. Összetörten, régóta borotvátalanul, karján a zászlóali politikai biztosának jelzésével.

»Milena, Zora! Hát így kell benneteket viszontlátnom!?« — kiáltott fel rekedten, s habozott, hogy boldogan megölelje-e őket, avagy sírva fakadjon.

»Apám«, ugrott fel a kislány, az asszony csak fejét emelte fel és mindkét kezét kinyújtotta: »Zvonko!«

Annyi mondanivaló lett volna és oly keveset lehetett mondani. Kezek és ajkak összekapcsolódtak.

»Apám, három napja semmit nem ettünk már. Tegnap lesből megtámadtak bennünket a csetnikek, de a mieink kimentettek« — mondta a kislány, szinte büszkén. Zvonko mereven nézett maga elé, gépiesen símogatta a kislány fagyos arcát, aztán egyszerre kezét fejéhez emelte és magából kikelve telkiáltott: »Nekünk ezt nem is kellett volna végigcsinálnunk. En katolikus vagyok, s talán veletek sem történt volna semmi otthon!«

De rögtön tudatára ébredt szavai jelentőségének, mielőtt még a gyermek csodálkozó pikantását elfogta volna. Vagy talán az értelme szólalt meg, hogy mindez csaióka hit, hogy mindenképen rosszul jártak volna, vagy talán megvilágosodott előtte, hogy ő partizán, s még hozzá felelős vezető. Leeresztette kezét, összerázkódott és így szólt:

»Nem, nem, ez bolondság, ennek így kellett lenni, vajjon kívánhatom-e, hogy a keserű pohár csak bennünket kerüljön el? Mindannyiunknak inni kell belőle, különben nem törik szét... De Milena, hogy-hogy nem ettetek semmit? Hol van a lovakok? A holmitok? Kivel vagytok?«

»A lovunk a holmival együtt eltűnt, azután elmaradtunk csoportunktól, most sehova sem tartozunk« — válaszolta a kislány.

Elhívtam az asszonyt és a gyermeket egy kunyhóba, ahol tüzet gyújtottunk és egy kis tejet ígértem nekik. »Mindenképen megszerezzenek a tejet. Most még egy-két napig ki kell tartani, amíg a csapat a Boracsko Jezero-ig ér. Ott minden rendbe jön.«

Zvonko megszórította a kezemet. »Köszönöm elvtársnő, ők olyan tehetetlenek, nem találják fel magukat.« Tétovázva forgolódni kezdett, súlyos határozatlanságában. Csapatteste már rég elment, csak maradványai hevertek az út mentén a tüzek mellett.

»Mennem kell. Egy félórára sem hagyhatom el zászlóaljamat. Ime, lefeküdnének ahol lehet, szétszóródnának az úton, hosszú ideig tartana összeszedni őket.«

Elindultunk a kunyhó felé. Ő görcsösen átölelte feleségét és kislányát, mintha magával akarná őket vinni. Amikor elment, beléptünk a meleget, minden pórussal, tüdejükkel, szájukkal és szemükkel, s fagyott ujjukat úgy mozgatták, mintha idegen lények lennének. Amikor megkapták a tejet, melyet alig sikerült megszerezni, áhítattal itták, hogy minden cseppjét élvezzék és minden melegét kihasználják. A kislány miután megitta, megszólalt: »Ugy érzem, mintha új erő ömlene belém« és végtelenül hálás szemekkel nézett rám.

Én politikai szakaszommal más irányba indultam, hogy az érkező sebesültek összegyűjtésénél segédkezzem: kettőjüket pedig egy a nagy kórházba tartozó elvtársnőre bízam. Az általános irány a Boracsko Jezero volt, a Visz-en keresztül.



A hó hullott, szél söpört a hegyen át, éjjel pedig megfagyott a napközben megolvadt hó. Ezen a síkos talajon kellett felkapaszkodni a Visz-re, s onnan leereszkedni a völgybe. Egyébként erre te is emlékszel. Minél előbb át kellett jutni a Visz-en, mert az utat a Konjic-ból ránk irányított ágyúlövedékek veszélyeztették. Gránátok robbantak köröskörül, sokszor magát az utat is eltalálták. Az utat — mondom. Valójában ez egy hátborzongató kavarodás volt, emberek, állatok, tárgyak zuhanása. Ezen a kopár, jeges talajon, mint valami kísértetszínházban, a környező erdők félelmetes függönyétől körülvéve, kínlódott a menetoszlop, mint valami szomorú némajátékban, alig haladva előre. A sza-

kadékokba lovak zuhantak és fájdalmasan nyerítettek haláltusájukban. Az emberek csúszva és egyensúlyozva nehéz löszert vittek a hátukon. A gránáttalálta lovak hátáról, a bajtársnők leszedték az orvosságos ládákat és kézben vitték tovább. Még most is érthetetlenül előttem, hogyan kapaszkodtak fel és ereszkedtek le a sebesültvivők és a lovom ülő sebesültek. Volt valami fenséges, valami törhetetlenül hősies ebben a borzalomban.

Az ég ólomszürke volt, néhol elszakadt a sűrű fátyol és kikandikáltak a csillagok, hidegen, távolian, e kísértetszerű emberi árnyak felett, akik lépésről-lépésre vonszolták magukat előre az ágyútűz közepeire.

Egy kiugrónál, a természetes sziklalépcsők egy kiszélesedésénél, két testet pillantottam meg. Talán csak nem a sebesülthordozók hagytak itt sebesülteket? Vagy néhányan, kimerülten, hátramaradtak? Oda mentem és föléljük hajoltam. Egy asszony és egy gyermek teste volt, összeölekezve — mozdulatlanul. Megráztam őket. Semmi. A kissé megfagyott és halvány fényénél megnéztem az arcukat. Vékony, áttetsző, kékesfehér arcok, összeszorított ajkak, a szemhéjak mögött pedig megüvegesedett szemek. Arcok, melyekre a halál már rányomta megrázóan személytelen bélyegét, de mégis ismerős arcok voltak: Milena és Zora.

Csak álltam, nem tudom mennyi ideig — hiszen az ilyen percek időn kívül állanak — amikor megéreztem, hogy valaki van mögöttem. Ebből a felvonulásból, mely kísértetiesen, de mégis szervezeten, megállás nélkül haladt el az elesettek mellett, kivált valaki és megállott. Míg a két halott üveges szemekkel meredt rám, az az örült gondolatom támadt, hogy Zvonko áll mögöttem. De miért éppen Zvonko, honnan kerülne éppen ő ide? Lassan hátrafordultam és egy merev tekintettel találkoztam, melyből semmit sem lehetett kiolvasni. Zvonko volt. Kifejezéstelenül nézett, s engem is súrolt elhaló tekintete. Ajkai mosolyhoz hasonló grimaszba torzultak és így szólt: »Harmadszor már nem fogunk négyvesben összetalálkozni.«

Nem tudtam mit feleljek. Csak annyit mondtam: Gondoskodni fogok róla, hogy minél jobban eltemessék őket. Nem maradnak itt az útszélen. Bólintott, lassan megfordult. Csapategysége távolodott. »Velük kell lennem, nem hagyhatom el őket« — mormogta és elindult nehéz, bizonytalan lépésekkel, botladozva és csúszva.

Szürke hajnal derengett. Az árnyakból lassanként testek körvonalai váltak ki. De az arcok kísértetszerűek maradtak. Ebben a bizonytalan fényben láttam a távolodó Zvonkot. Vállán hátizsák volt, s ezen, kívülről előírászerűen odaerősített csajka, melybe már régóta nem került semmi. Lassan távolodott, de ez az üres, tiszta csajka még sokáig a szemem előtt lebegett s éppen ez a tiszta, rendezően odaerősített csajka volt nekem a legmegrázóbb részlet, ezen a megörnyedő alakon, mely akaratának utolsó erőfeszítésével botladozott előre, hogy utoléjre és összetartsa csapatát. — mert ő egy banijai zászlóalj politikai megbizottja. S arra gondoltam: Vajjon meg tört-e?»

Zagorka szeméhez emelte kezét, olyan mozdulattal, mintha egy látomástól akarna szabadulni. S bár ez nem sikerült neki, arca mégis felderült és szája mosolyra nyílt. A messzeségből meghallotta kedvese hangját, aki hangosan sorban üdvözölt mindenkit, akivel először összetalálkozott. Őhöz pedig utoljára ér, mintha nem tudná hogy ő itt van, hogy csupán azért jött, hogy vele találkozzék. De hangijából a lány világosan kivette türelmetlenségét, hogy őt minél előbb láthassa.

A lány sovány, naptól és szélről cserzett arca elpirult. Látszott,

ahogy magához tér a mult fáradalmaitól és kedvese várásában hogyan virul ki, mint növény a tavaszi nap melegétől. Fekete hajára a szél néhány cseresznyevirágot szórt, mint óriási hópelyheket, melyek nem olvadtak el.

Tudtam, hogy gondolatai már másfelé járnak, de azért mégis megkérdeztem: »És mi lett Zvonkoval?«

»Oh, igen, Zvonkoval. Néhány nappal ezelőtt láttam. Sikerült együtt tartani a zászlóalját. Neveszinje-nél bátraknak bizonyultak. Még kimerültek, de alig várják, hogy átkelhessenek a Drinán. Meg fognak lepni benneteket.«

Felkelt, hogy társa felé induljon.

Én a fa alatt maradtam. Emlékek árja szakadt rám. Szemem előtt már annyi borzalmas és fenséges esemény játszódott le. Vajjon megpróbált-e ez a történet a többinél? Nem tudom. Holnap átkelünk a győzelmethozó Drinán, s átkelünk minden folyón, minden hegyen és minden akadályon, minden ellenségen átgázolunk és egy napon az utolsó akadályt is elhárítjuk, és akkor tavasz lesz, tiszta, valódi, zavartalan tavasz.

(Fordította: LÉDERER KATÓ)

A SZOVJETIPAR TÖRTÉNETE

Írta: Nádor Tamás

(Befejező közlemény)

ÖTÉVES TERVEK

Már 1919-ben a Kommunista Párt programjában szerepelt az a követelés, hogy a gazdasági tevékenység egy az egész országra kiterjedő egységes terv szerint történjék. Miután az ország gazdasági élete mindjobban megszilárdult, a társadalmosított állami ipar mind erősebb lett és a tervszerű gazdálkodást mind jobban alkalmazták. Lenin már a Párt nyolcadik kongresszusán 1919-ben a Párt második főfeladatának az iparosítást és különösen a villamosítást tartotta. Történelmi beszédében rámutatott arra, hogy a szocializmus nem más mint szovjetek plusz villamosítás.

Az első öt éves terv nyilvánosságra hozatalakor kevesen tételezték fel a terv óriási nemzetközi jelentőségét. Kezdetben a polgárság és sajtója gúnyosan fogadták és azt állították, hogy megvalósíthatatlan ábránd. Később két táborra szakadtak: egyesek kétségbevonták a terv nagy eredményeit, mint például a New York Times, amelyik 1932-ben ezt írta: »A kollektívizmus szégyenletesen megbukott és Oroszországot az éhínség szélére juttatta.« Ugyanakkor a párisi Temps ezt írta: »A Szovjetunió megnyerte az első fordulót és külföldi tőke segítségével nélkül iparosította az országot.«

Az öt éves tervek főfeladata az volt, hogy az elmaradt, részben középkori technikájú Oroszországot modern technikájú országgá változtassák. A tőkés országok szeszélyétől függő agrárállamból teljesen önálló és a világpiactól független ipari állammá tegyék, hogy megsemmisítsék a gazdaság tőkés elemeit. Hogy megteremtsek a szocialista társadalom gazdasági alapjait. Hogy olyan ipart létesítsenek, amely a szocializmus alapján képes lesz átalakítani nem csak az egész ipart, hanem a közlekedést és mezőgazdaságot is. Hogy a kishozamú szétforgácsolt mezőgazdaságot nagyhozamú kollektív mezőgazdasággá változtassák és ezzel megteremtsek a szocializmus gazdasági alapját a falun. Hogy előkészítsék a Szovjetszövetség védereje megerősítésének technikai és gazdasági előfeltételeit és egy külföldi katonai beavatkozás sikeres elhárításának lehetőségeit.

Az öt éves tervek legfontosabb láncszeme a nehézipar és különösen a gépipar volt. A nehézipar megteremtése és fejlesztése egy annyira elmaradt és szegény